

Eponüümid morfoloogias – vana anatoomikumi teadlaste panus

Marina Aunapuu, Andres Arend – TÜ anatoomia instituut

Tartu linna keskel Toomemäel paiknev vana anatoomikum on kahtlemata oluliseks sümboliks linnale ja Eesti meditsiinile tervikuna. Kahe sajandi jooksul on anatoomikumi seinte vahel koolitust saanud valdav osa Eestis praktiseerinud arste ja siin on töötanud terve plejaad silmapaistvaid arstiteadlasi, kes on jätnud sügava jälje teadusajalukku. Alljärgnevalt on antud lühiülevaade vanas anatoomikumis töötanud teadlastest, kelle nimed on jäädvustatud teaduslukku eponüümidena. Iga isiku kohta on toodud ja lahti seletatud 1–2 enam tuntud eponüümi.

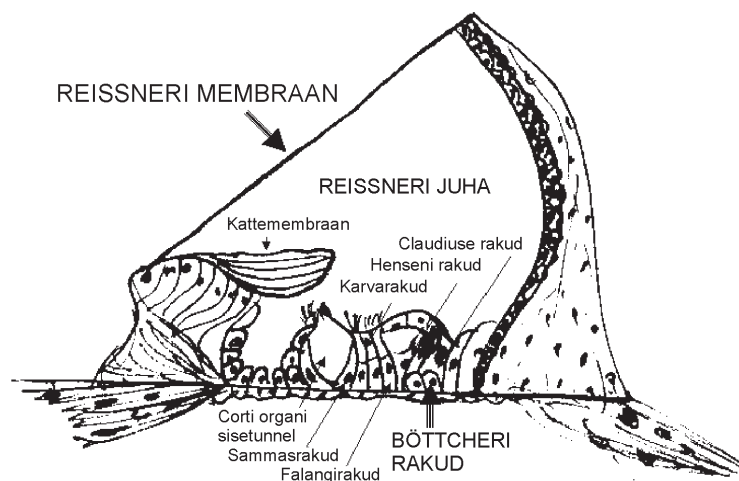
Karl Friedrich Burdach (1776–1847). Omandas hariduse Leipzigi ülikoolis. 1811. aastal kutsuti Burdach tööle Tartu ülikooli, kus ülikooli nõukogu valis ta anatoomia, füsioloogia ja kohtumediitsiini õppetooli professoriks (1811–1814). Eriti tähtsad on Burdachi tööd närvisüsteemi anatoomiast ja füsioloogiast (vt foto 1).

Eponüümid: Burdachi kimp (*fasciculus cuneatus*) – talbkimp, seljaaju valgeaine tagaväädi lateraalne alaosa; Burdachi tuum (*nucl. cuneatus*) – talbtuum, seljaaju tagaväädi tuum piklikaju dorsaalpinna lähedal.

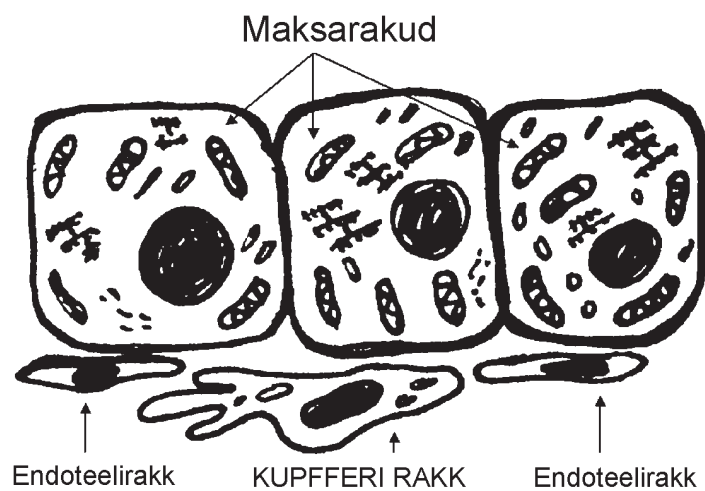
Jakob Ernst Arthur Böttcher (1831–1889). Omandas arstihariduse Tartu ülikoolis. Tegeles põhilikult sisekõrva labürindi ehituse uurimisega.

Eponüümid: Böttcheri rakud (*cellula sustentacularis, epitheliocyty glandularis externus basalis*) – sekretoorse iseloomuga tugirakud sisekõrva teojuhas paiknevas kuulmis- ehk Corti organ. Böttcheri rakud jäävad basilaarmembraani ja Claudiuse rakkude vahele (vt jn 1).

Carl Wilhelm v. Kupffer (1829–1902). Õppis arstiteadust Tartu ülikoolis. Kupfferit peetakse võrdleva embrüoloogia rajajaks, tema oli

Joonis 1. Sisekõrva teojuha (Reissneri juha), mille ülemise seina moodustab vestibulaarmembraan (Reissneri membraan) ja mille alumisel seinal paikneb spiraalorgan (Corti organ). Viimane sisaldab teiste tugirakkude kõrval ka Böttcheri rakke.

Joonis 2. Maksasinusoidide endoteelis paiknevad Kupfferi rakud.

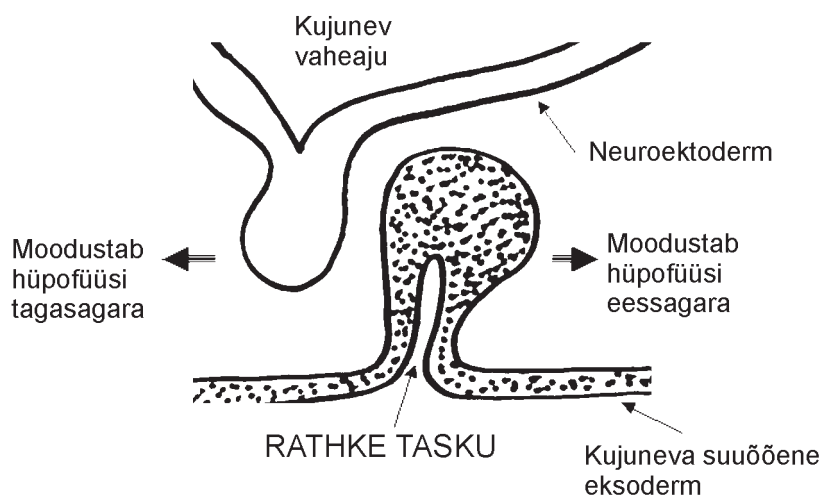
esimene, kes uuris ja kirjeldas seljaaju erinevatel embrüonaalse arengu perioodidel.

Eponüümid: Kupfferi rakud (*macrophagocytus stellatus*), maksa tähtrakud, maksa sinusoidide endoteelirakkude vahel paiknevad makrofaagid (vt jn 2).

Nikolai Pirogov (1810–1881). N. Pirogov sai arstihariduse Moskva ülikooli arstiteaduskonnas. Töötas Tartus aastatel 1836–1841, alates 1837. aastast korralise professorina (vt foto 2).

Eponüümid: Pirogovi kolmnurk (*trigonum linguale*) – kolmnurk, mis moodustub kaksköhtlihase (*m. digastricus*) vahelmise kõõluse, lõua-keeleluulihase (*m. mylohyoideus*) tagumise serva ja keelealuse närvi (*n. hypoglossus*) vahele; Pirogovi-Waldeyeri rõngas – neelupiirkonnas paiknev keele-, suulae- ja neelutonsillist moodustunud lümfoidne farüingeaalrõngas.

Martin Heinrich Rathke (1793–1860). Õppis arstiteadust Göttingeni ja Berliini ülikoolis.

Joonis 3. Hüpofüüsi ees- ja tagasagara erinevad embrüonaalsed alged. Rathke taskust areneb hüpofüüsi eessagar.

Foto 1. Karl Friedrich Burdach.

Foto 3. Nikolai Pirogov.

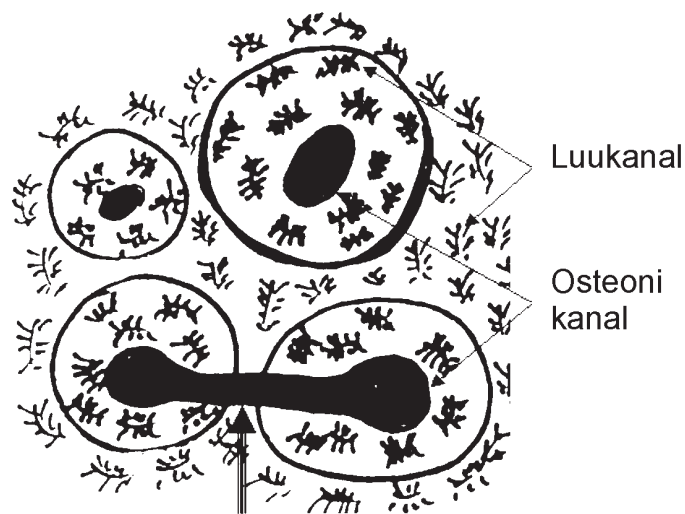
Foto 3. August Antonius Rauber.

1828. a valiti Rathke Tartu ülikooli füsioloogia, patoloogia ja semiootika õppetooli professoriks (1828–1835). Aastatel 1831 ja 1834 valiti Rathke arstiteaduskonna dekaaniks.

Eponüümid: Rathke tasku (*saccus hypophysialis*) – hüpofüüsimulk (vt jn 3), mis moodustub ektodermaalse väljasopistusest kujunevast suuõõnest ja millest moodustub hüpofüüsi eessagar (adenohüpofüüs); Rathke kimbud (*trabeculae carnea*) – lihapõrk, südamevatsakeste sisepinnal põiki kulgevad lihaskimbud.

August Antonius Rauber (1841–1917). Lõpetas Müncheni ülikooli. Tartu Ülikooli arstiteaduskond kutsus 1886. a Rauberi anatoomia kateedri juhataja, korralise professori kohale. Selles ametis oli Rauber kuni 1911. aastani (vt foto 3). Rauberi nime tegi maailmakuulsaks tema anatoomiaõpik (Rauber-Kopsch "Anatomie des Menschen").

Eponüümid: Rauberi kiht – embrüoketast kattev õhuke trofoblastikiht karnivooridel ja kabjalistel, blastodiski välimine rakukiht, nimetatakse blastodermseks ehk primitiivseks ektodermiks; Rauberi side (*lig. atlantoaxiale accessorius*) – kandelüli-telglüli lisaside, lühike paariline side,

VOLKMANNI KANAL

Joonis 4. Perforeerivad kanalid (Volkmanni kanalid), mis ühendavad ristisuunaliselt luu pikiteljega paralleelselt kulgevaid osteoni- ehk tsentraalkanaleid.

mis ulatub teise kaelalüli kehalt esimese kaelalüli külgsale.

Carl Bogislaus Reichert (1811–1883). Õppis Königsbergi ja Berliini ülikoolis. Aastatel 1843–1853 töötas Tartu Ülikoolis korralise anatoomia professorina.

Eponüümid: Reicherti nõgu (*recessus cochlearis*) – teosopis, väike süvend labürindi esiku alaseinas, spiraalse luuplaadi algusosas; Reicherti kõhr – teise vistseraalkaare kõhr, millest moodustuvad jalus (keskkõrvas paiknev kuulmisluuke), oimuluu tikkeljätke, keeleluu väike sarv ja tikkeljätke-keeleluuside (*lig. stylohyoideum*).

Ernst Reissner (1824–1878) õppis arstiteadust Tartu ülikoolis. Aastatel 1856–1876 oli korraline anatoomia professor. Teadustöös tegeles sisekõrva uurimisega, avastas sisekõrva vestibulaarmembraani ja teojuhas paikneva kanali.

Eponüümid: Reissneri membraan (*membrana vestibularis*) – vestibulaarmembraan, mis sisekõrvas eraldab teojuha esikuastrikust; Reissneri

juha (*ductus cochlearis*) – teojuha, sisekõrva membranoosses labürindis kulgev kanal (vt jn 1).

Richard Thoma (1847–1923). Arstiteadust õppis aastatel 1866–1872, algul Heidelbergis, seejärel Berliinis. Tartus töötas üldpatoloogia ja patoloogilise õppetooli korralise professorina ning patoloogia instituudi juhatajana (1884–94). Thoma leiutas uut tüüpi histoloogilise mikrotoomi, mis läks esimesena seeriatootmisse (Thoma-Jungi mikrotoom).

Eponüümid: Thoma ampullid – põrna hülsarteriolid, põrna säsis hargnevate pintselarteriolid paksenenud seinaga lõppharud.

Alfred Wilhelm Volkmann (1800–1877). Õppis arstiteadust Leipzigi ülikoolis. Aastatel 1837–1843 töötas Volkmann Tartu ülikoolis füsioloogia, patoloogia ja semiootika professorina.

Eponüümid: Volkmanni kanal (*canalis transverses, canalis perforans*) – perforeerivad kanalid, mis luu kompaktsaines ühendavad omavahel osteoni ehk tsentraalkanaleid, läbindades ristisuunaliselt osteonite lamellaarsüsteemi (vt jn 4).